

STATSMINISTER NORDLIS FOREDRAG I EUROPABEVEGELSEN, OSLO,
MANDAG 5. FEBRUAR 1979

Norges Europa-politikk.

Politisk, økonomisk og kulturelt er Norge en del av Vest-Europa. Denne samhörighet er en sterk og klar linje i hele vår historiske utvikling.

Vår sikkerhetspolitiske forankring i NATO i etterkrigs-epoken har gitt denne samhörighet en ny dimensjon. Samtidig har vi fra norsk side i hele etterkrigsperioden søkt å fremme det vest-europeiske samarbeid på bredest mulig basis.

Det forhold at vi gjennom folkeavstemningen i 1972 har valgt å stå utenfor EF, kan ikke bety at vi har vendt ryggen til det europeiske samarbeid, eller at vårt tradi-

- 2 -

sjonelle interessefellesskap med Vest-Europa har endret seg.

EF har kommet for å bli. Dette er en situasjon vi må tilpasse oss - i opplagt egeninteresse. Under debatten nå i desember om det europeiske valutasamarbeid - kom det i Stortinget til uttrykk et klart ønske om å frigjøre seg fra det såkalte "EF-trauma". Det var et ønske om at kunnskaper og evner - på begge sider av det gamle EF-skillet - kunne settes inn på å videreutvikle vårt tradisjonel gode samarbeidsforhold til vest-europeiske land; et ønske om å utvikle dette samarbeidet på en konstruktiv måte.

Det er enighet om at vårt nei til EF-medlemskap ikke betyr at vi skal holde oss utenfor ethvert samarbeid med

EF-land. Nylig offentliggjorte meningsmålinger viser at det er en utbredt oppfatning blant folk at tiden nå er inne for å få en mer åpen debatt om vårt forhold til Europa. Like klart er det at medlemskapsspørsmålet ikke er aktuelt.

Før jeg går nærmere inn på vårt samarbeidsforhold til EF og gruppen av EF-land, vil jeg gjerne framheve et par trekk ved det større europeiske bildet.

Øst-Vest-spenningen er fortsatt en realitet i europeisk politikk. Sikkerheten og avspenningen er ikke bare knyttet til disposisjoner på det militære området. Den teknologiske og strategiske utvikling har plassert vårt land i en mer utsatt posisjon, - dette i forhold til stormaktenes interesser - og til generelle vest-europeiske sikkerhetsinteresser.

Opprettelsen av den norske økonomiske sone, etableringen av kontinentalsokkel som et nytt begrep i suverenitetspolitikken, ressurs- og energispørsmål, har bidratt til å bringe internasjonale spenningsforhold i Øst-Vest-konflikten nærmere inn i norsk politikk. Det har også skapt nye behov for konsultasjoner og samarbeid vest-europeiske land imellom.

Vår hovedmålsetting er fortsatt enkel nok. Vi ønsker å leve i fred og å skape de best mulige vilkår for folk i landet. Vi ønsker å bygge ut samarbeidet med våre naboland, med våre partnere rundt Nordsjøen, med de øvrige europeiske stater. Vi vil gjerne være med på å bygge ned den økonomiske og politiske spenning som har sitt utgangspunkt i ulike sosiale systemer og landenes ulike

utviklingsnivå. Problemstillingene som knytter seg til forskjellen mellom rike og fattige land, spiller en stadig mer fremtredende rolle i verdenspolitikken. De har relevans også til samarbeidsforholdene i Europa.

I de senere år har nordområdene vært viet spesiell oppmerksomhet i det vi kan kalle vårt utenrikspolitiske nærmiljø.

Selv om det i første rekke er vårt forhold til Sovjetunionen som er mest direkte berørt av utviklingen i nord-områdene, er det klart at utviklingen her er av stor interesse også for andre land. Ikke minst for de vest-europeiske land. Vår generelle politikk og de praktiske tiltak som settes ut i livet, er ikke likegyldige for tredjeland som anser at de har viktige interesser i disse

områdene. De er bl.a. involvert som parter i Svalbard-traktaten.

Norge har lagt an på å holde allierte og andre interesserte land orientert om utviklingen i Nord-områdene. Vi har hatt regelmessige meningsutvekslinger med en rekke land. Det har vært understreket at norsk nord-politikk har vært et bidrag til å sikre en fredelig og harmonisk utvikling i nord-områdene. Disse meningsutvekslingene har vært ansett som nyttige på alle hold, og den norske målsetting er blitt møtt med forståelse og støtte.

Generelt har det vært slik at samarbeidet med vest-europeiske land har bedret mulighetene til å vareta norske interesser. Man har fått en gjennomslagskraft i inter-

nasjonal. sammenheng for norske interesser og synsmåter som man ellers ikke ville hatt.

Våre erfaringer på det sikkerhetspolitiske området går entydig i denne retning. Gjennom vårt medlemskap i NATO varetar vi våre sikkerhetspolitiske interesser på en måte som vi ellers ikke kunne ha gjort. Denne sikkerhetsmessige garanti, med de fortløpende konsultasjoner i NATO, gir oss ^{77 på} det realpolitiske grunnlag for aktivt å engasjere oss i den fortsatte avspenningsprosess øst-vest. Gjennom disse konsultasjonene i NATO har vi kunnet yte vårt viktigste bidrag til oppfølgingen av Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa. Bestrebelsene som knytter seg til KSSE er et viktig ledd i vår Europa-politikk. Prosessen skal søkes videreført gjennom forskjellige oppfølgingstiltak. Det gjøres forberedelser til det større

oppfølgingsmøte i Madrid i 1980.

Under vår deltakelse i KSSE har vi prøvd å understreke betydningen av at avspenningen Øst-Vest må gi rom for en åpen og fri debatt om grunnleggende politiske spørsmål. Menneskerett-aspektet har stått sentralt i oppfølgingsarbeidet for KSSE. Vest-europeisk opinion har reagert sterkt på tilfeller av brudd på menneskerettighetene i Europa etter undertegningen av Sluttakten. Vi har presisert at Helsingfors-dokumentet slår fast individets rett til å kjenne til og handle i henhold til menneskerettighetene og de grunnleggende friheter - og at disse bestemmelser blir etterlevd i alle deltakerstater. Dette er en vesentlig målsetting for vår Europapolitikk.

Vi erkjenner at en utvikling mot større liberalisering og styrking av menneskerettighetene best vil kunne skje i en periode med avspenning og økende samarbeid og kontakt. Vest-europeiske land samarbeider om disse spørsmål innenfor flere organisasjoner, i NATO, i EF, i Europarådet.

Avspenningen Øst-Vest har en egen dimensjon. i utviklingen av menneskelige kontakter og praktisk samarbeid over landegrensene mellom Øst- og Vest-Europa. KSSE-prosessen har skapt store forventninger, men den har samtidig gitt stimulans til disse bestrebelser.

Mellom Norge og landene i Øst-Europa har det vært utvidet kontakt på regjeringsplan og mellom fagmyndigheter. Kulturutvesking, idrettskontakter og økende turisme har gitt en større kontaktflate mellom folkene i Øst- og

Vest. Det har gitt grunnlag for en bedre forståelse av hverandres levesett og samfunnsutvikling. I det større bilde må denne utvidelse av kontaktflatene med Warszawa-landene karakteriseres som tillitskapende tiltak - og den må stå som et viktig ledd i våre Europa-politikk.

På det økonomiske området er det etablert nye samarbeidsorganer med de enkelte øst-europeiske land. Felleskommisjoner med deltakelse fra myndigheter, forskning, næringsliv og organisasjonsliv søker å finne nye veier for et bredere samarbeid om økonomiske, industrielle og tekniske spørsmål.

Miljøvern er et tema som står sentralt. I denne forbindelse vil jeg nevne at de fem nordiske land overfor landene i Vest- og Øst-Europa har lagt fram et forslag med

sikte på å få i stand et konkret samarbeid for å begrense problemene med spredning av luftforurensninger over landegrensene. Forhandlingene om dette forslaget foregår i regi av FNs økonomiske kommisjon for Europa, som et ledd i oppfølgingen av Sluttakten fra Sikkerhetskonferansen. Enighet om et konstruktivt samarbeid på dette området har klare utenrikspolitiske perspektiver. Jeg vil derfor beklage det hvis de store landene i denne sammenheng velger å stille seg negative til et samarbeid på dette området.

Også nedrustningsbestrebelsene har en egen plass i det europeiske bildet. De pågående forhandlinger i Wien om konkrete tiltak for rustningsbegrensning legges opp etter konsultasjoner på vestlig side.

Gjennom samarbeidsorganisasjoner på det økonomiske området som OECD, ECE, IEA o.a. har Norge lenge vært med på å forme europeisk politikk.

Jeg vil understreke betydningen av at OECD opprettholdes som forum for "økonomiske konsultasjoner". Det ville være en uheldig utvikling for Norge om styrkingen av samarbeidet i EF om økonomisk politikk samtidig skulle føre til en svekkelse av OECD.

I de senere år har vi sett at det økonomiske systemet i de vestlige industriland er kommet ut av lage. Det har gitt utslag i prisstigning, ustabile valuta- og betalingsforhold og massearbeidsløshet. Vårt samarbeid med Vest-Europa er spesielt følbart på det økonomiske området. Til tross for intensivt vestlig samarbeid

og til dels nye avtalemønstre har man ikke klart å overkomme vanskelighetene.

Dypest sett er denne situasjon et tragisk paradoks. Aldri før har industrilandene hatt en kapasitet til å produsere flere varer. Aldri før har vi hatt så store befolkningsmengder i den tredje verden som har et nærmest ubegrenset behov for alle slags varer. Likevel greier vi ikke å holde vår effektive produksjonsmaskin i gang, og nærmere 17 millioner mennesker går ledige i de vestlige industriland.

Hittil har arbeidsløsheten ikke vært ledsaget av den samme sosiale nød som man opplevde i 1930-årene.

Men like fullt, arbeidsløshet er fortsatt et uverdigg fenomen for en moderne velferdsstat.

Fra norsk side har vi håpet på mer samordnede tiltak fra de vest-europeiske lands side. Vi har bl.a. sluttet opp om et initiativ om nærmere samarbeid mellom fagbevegelsen og arbeidsgiverorganisasjoner om disse spørsmål.

I videste forstand innebærer en "aktiv Europa-politikk" at man systematisk arbeider for å redusere tradisjonelle og aktuelle motsetninger mellom nasjonene og medvirker til kontakt og samarbeid på alle områder der muligheter foreligger eller kan skapes. Den økonomiske og kulturelle integrering i Europa er ikke bare bestemt av regjeringenes holdning og deres tilknytning til bestemte politiske organisasjoner. Et aktivt folkelig engasjement i det bredere politiske miljø i Europa vil formyndighetene nærmest være en forutsetning for å kunne finne fram til rasjonelle

løsninger, og for å få slike løsninger satt ut i livet.

Et vesentlig moment ved vårt Europa-engasjement er ønsket om å trygge den demokratiske styreform.

Norsk demokrati har sin forankring i vest-europeiske tradisjoner. Spørsmålet om det vest-europeiske demokratiets livskraft og evne til å møte tidens utfordringer er et fellesanliggende. Vi henter impulser og støtte hos hverandre. Historien har vist at vi ikke har sikre garantier. Vår økonomiske stabilitet og levestandardutvikling er avhengig av den stabilitet, vekst og sosiale fremgang som kan opprettholdes i det større vest-europeiske området.

Når det gjelder forholdet til det Europeiske fellesskap og det institusjonaliserte samarbeid mellom EF-landene, så er det enkelte trekk ved utviklingen de senere år som

det er grunn til å fremheve. Det er trekk som har direkte betydning for norsk Europa-politikk.

Norges nye stilling som oljeprodusent og oljeeksportør har ikke endret grunnlaget for norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Men jeg tror det er riktig å si at utviklingen har styrket vår tilsknytning til det vest-europeiske samfunn.

Mellom Nordsjøstatene er det i ferd med å utvikle seg et interessefellesskap av en ny dimensjon, som går langt utover selve utvinningen av olje og gass. Det dreier seg om utbyggingen av et industrielt samarbeid, konsultasjoner om beskyttelse av oljeinstallasjoner, miljøvern etc. På enkelte felt som til eks. miljøvern kan det vises til konkrete resultater - men for øvrig er samarbeidet her bare

ved sin begynnelse. Dette utvidede samarbeid mellom Nordsjøstatene bidrar til å styrke de politiske bånd mellom disse statene.

I lys av ønsket om ^å styrke det europeiske samarbeid på videst mulig grunnlag har det helt siden dannelsen av EF og EFTA gjort seg gjeldende en engstelse for dannelsen av nye skillelinjer i Vest-Europa. Denne engstelse ble forsterket ved utvidelsen av EF. Det østerrikske initiativ om et toppmøte i Wien i mai 1977 mellom EFTA-landene kan sees mot denne bakgrunn. Spørsmålet om et nærmere samarbeid mellom EF og EFTA stod her i fokus. Det var enighet mellom EFTA-landene om at de problemer, ikke minst på det økonomiske felt, europeiske land står overfor, krever en løsning på bred europeisk basis. Spesielt ble

det ansett viktig for de vest-europeiske land å samordne sin økonomiske politikk med sikte på å få redusert arbeidsløsheten.

Selv om EFTA-landenes utspill overfor EF ikke fikk noen umiddelbar respons, har den prosess som kom i gang etter toppmøtet skapt oppmerksomhet om behovet for nærmere kontakt mellom alle land i Vest-Europa om de økonomiske oppgaver og problemer. Nye inntrykk fra Brussel tyder på at der er en reell interesse for å bygge ut samarbeidet mellom EF og EFTA utover de handelsavtaler som i dag gjelder. Det er bl.a. spørsmål om praktisk samarbeid om transport, skipsfart og miljøvern.

På norsk side er vi interessert i å delta i slikt samarbeid. Hvis ikke det kan organiseres gjennom de etablerte samarbeidskanaler, må der søkes nye veier. I praksis må vi være forberedt på at nye avtaler med vest-europeiske land i stigende grad må forhandles i Brussel og inngås direkte med EF-organene.

Det politiske samarbeid mellom EF-landene er utviklet uavhengig av Roma-traktaten. Konsultasjonene omfatter stadig nye saker, og harmoniseringen av EF-landenes utenrikspolitikk er blitt mer gjennomført. I internasjonale fora - hvor også Norge er med - opptre EF-landene langt hyppigere enn før med omforente standpunkter.

De samordner sin politikk på en måte som har betydning for gjennomføringen av norske målsettinger.

Etter EF-landenes eget synspunkt har samarbeidet på det utenrikspolitiske området vært noe av det mest vellykkede ved EFs utvikling. Det har vokst fram på pragmatisk vis - og uten noen overnasjonal institusjonalisering. I praksis har EF-medlemmene en forholdsvis fri stilling når det gjelder samarbeidet med tredjeland om politiske spørsmål. På norsk side har vi bestrebet oss på å utvikle kontaktene direkte med EF-landene og det er kommet i stand en ordning med regelmessige konsultasjoner med de fleste av dem. Slike bilaterale konsultasjoner blir også søkt utviklet med de tre nye søkerlandene.

Det har vært anført at den forestående utvidelse av EF med tre nye medlemsland, Hellas, Portugal og Spania, vil føre til at tyngdepunktet i EF vil bli forskjøvet sørover,

og at oppmerksomheten for nord-europeiske forhold vil avta. En tyngdepunktforskyvning i EF vil kunne få konsekvenser både av handelspolitisk og utenrikspolitisk art, og vil kanskje i spesiell grad berøre Norges stilling.

I de senere år har vi utbygget kontaktene med land i Sør-Europa som vi tidligere ikke har hatt spesielt nære forbindelser med. På bilateralt plan er det innledet et praktisk samarbeid med til eks. Portugal og Tyrkia. Det er meningen å innlede også regelmessige politiske konsultasjoner med søkerlandene i EF. Det er av spesiell betydning å gi stimulans til den demokratiske utvikling i dette området. Tidligere har vi sterkt fordømt autoritære regimer i disse land, og vi har sett det som en klar forpliktelse å gi mest mulig støtte til den demokratiske utvikling. Dette er et ledd i vår Europa-politikk.

Hovedinntrykket fra EF-sentret i den senere tid er at det der er en stigende interesse for å utvide kontaktene med Norge. Dette kan ha en viss sammenheng med utvidelsesspørsmålet, men det kan også skyldes en voksende erkjennelse av at landene i det europeiske forhandlingsområdet EF-EFTA har en rekke felles problemer som best kan løses ved samarbeid.

En samordning av den økonomiske politikk i forhold til de industrialiserte EFTA-land erkjennes i EF å ha betydning for deres egen utvikling. Det er interesse for kontakter på andre områder enn de som dekkes av frihandelsavtalene. På faglig plan er det etablert gode kontakter med EF-kommisjonen. I fiskerispørsmålene har vi hatt nær kontakt - selv om det har vært litt problemfylt å komme

fram til full forståelse, Utenriksministeren besøkte EF-kommisjonen i forrige uke, og planene er at Utenrikskomitéen samlet vil besøke Brussel om kort tid etter invitasjon fra EF-hold. Besøk i Norge av kommisjonens folk er også planlagt.

Det er naturlig at man fra norsk synspunkt vil søke å hindre at EFTA-samarbeidet mister drivkraften når EFTAs medlemstall blir ytterligere redusert ved Portugals medlemskap i EF. Et sterkt EFTA vil bl.a. gjøre et fremtidig utdypet samarbeid EF-EFTA mer sannsynlig og bidra til å svekke inntrykket i andre deler av verden av Europa som identisk med EF. Et vesentlig ledd i norsk Europa-politikk vil være ønsket om å bevare det frihandelsområdet som er kommet i stand i Vest-Europa, og som representerer

verdens mektigste handelsområde.

Veksten i Norges økonomi skyldes i betydelig grad at landet har kunnet utnytte fordelene ved den internasjonale arbeidsdeling. Dette har ført til at en betydelig del av vår næringsvirksomhet gradvis er blitt spesialisert og i økende grad blitt basert på avsetning til utlandet. Denne utviklingen har ført til at vi i 1977 eksporterte omlag 40 prosent av bruttonasjonalproduktet, mens importandelen var ca. 50 prosent.

Naturlig nok spiller Europa den største rolle i vår utenrikshandel. Omlag 4/5 av vår totale eksport går til disse land, mens de står for omtrent 3/4 av vår totale import.

Sammenliknet med det vesteuropeiske marked er handelen med Øst-Europa beskjedent med omlag 3 prosent av vår eksport og import.

I handelen med Europa betyr De europeiske fellesskap mest. Av all norsk import i 1970 av varer (medregnet skip), kom omlag 43 prosent fra det som i dag er EF. Siden 1972 har denne andelen vært omlag 45 prosent. EF har enda større betydning for Norge som marked. I 1970 avtok EF (de 9) omlag 55 prosent av samlet vareeksport (medregnet skip) fra Norge. Foreløpige tall for 1978 indikerer en andel på omlag 60 prosent.

Til slutt en kort oppsummering:

Selv om utvidelsen i EF skulle skape visse problemer for den indre struktur og i beslutningsprosessene, tror jeg man må regne med at samhørigheten innenfor Fellesskapet vil bli styrket. De regelmessige sammenkomster av EF-landenes ministre, regjeringssjefenes møter i Det Europeiske Råd

og Europa-parlamentets virksomhet etter at direkte valg er gjennomført i år, vil trekke i denne retning.

Norge har lagt vekt på de politiske konsultasjoner som finner sted i Europarådet, og man har søkt å styrke Europarådets rolle i det europeiske samarbeid. Europarådet er et samarbeidsorgan for alle demokratiske stater i Vest-Europa. Dets parlamentariske forsamling står muligens i fare for å miste noe av sin innflytelse når den nye EF-forsamling trer sammen etter direkte valg.

Utviklingstendensen er at vi arbeider oss inn i nærmere samarbeid med en rekke vest-europeiske land, eller i det området hvor våre økonomiske interesser fra før er sterkest forankret. Også EF-landene har sine egne økonomiske og politiske interesser å vareta overfor tredje land.

Man må være varsom med å se alt i, eller trekke alt inn i, en EF-sammenheng. At det økonomiske samarbeid i Vest-Europa utdypes mellom land i og utenfor EF er en naturlig utviklingsprosess, betinget av gjensidige interesser og fordeler. Vi må på pragmatisk og praktisk basis vurdere de samarbeidstiltak som er ønskelige og fordelaktige fra norsk synspunkt. Dette gjelder både i forholdet til EF, på basis av den ramme som handelsavtalen utgjør, og i forholdet til de enkelte EF-land på bilateral basis. Det følger av seg selv at en utdyping av det økonomiske samarbeid vil skape større gjensidig avhengighet og interessefellesskap. Dette er et hovedtrekk i dagens internasjonale utvikling - og leder mot et mønster av større forpliktende internasjonalt samarbeid på de

forskjellige områder. - Dette er i samsvar med en annen hovedlinje i norsk utenrikspolitikk.

Jeg deler den oppfatning at det vil være nyttig og nødvendig med en debatt om varetakelsen av våre interesser og orienteringen av norsk utenrikspolitikk i forhold til utviklingen i Vest-Europa, så vel innen Fellesskapet som i den bredere europeiske sammenheng. Denne utvikling reiser behov, oppgaver og problemer som vi må vurdere og ta standpunkt til. Det dreier seg bl.a. også om å avklare våre holdninger til de omforente standpunkter som EF-landene opptrer med i FN og i andre internasjonale organer hvor Norge er med; og om å vinne innpass for norske synspunkter og interesser i denne avgjørelsesprosess før EF-posisjonene blir fastlagt. Etter mitt skjønn må dette kunne gjøres

åpent og fordomsfritt, uten å trekke inn medlemskaps-spørsmålet, som ikke er noe aktuelt politisk problem. Vi må ikke komme i den situasjon at vurderingen av viktige nasjonale interesser lammes av fastlåste holdninger. Vi må ikke ta fra oss selv evnen til å finne vår naturlige plass innenfor samarbeidet i det området vi politisk, økonomisk, kulturelt - og historisk er sterkest knyttet til og avhengig av.

Våre bestrebelser vil i spesiell grad være avhengig av et bredere engasjement i det felles europeiske miljø; det økonomiske og politiske miljø i Vest-Europa som er en del av vår hverdag.

A spre opplysning og informasjon om Norges samhörighet med de europeiske nasjoner og om forholdene i disse land

inngår som en programpost for Europa-bevegelsens arbeid.

Det dreier seg her om en viktig funksjon, og jeg
ønsker lykke til med dette arbeid.